

CYFARFOD	Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd
DYDDIAD	9 Medi, 2014
PWNC	Amrywiaeth
PWRPAS	Adrodd am y canfyddiadau a'r cynigion diweddar ynglŷn â gwella amrywiaeth mewn Llywodraeth Leol
AWDUR	Geraint George Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd

1. Cefndir

- 1.1 Sefydlwyd Panel Arbenigol Comisiwn Cynghorwyr Cymru gan Lywodraeth Cymru ym mis Mawrth 2008 er mwyn ymchwilio i argymhellion y "Comisiwn Cynghorwyr" – a sefydlwyd yn ei dro gan Lywodraeth y DU i adolygu cyfranogiad mewn llywodraeth leol yn Lloegr - ac i ystyried yn fwy eang y rhwystrau i gyfranogaeth mewn llywodraeth leol yng Nghymru a gwneud argymhellion i Weinidogion Cymru.
- 1.2 Roedd hwn yn gorff gweddol fawr (13 o aelodau), gan gynnwys cynghorwyr, cynrychiolwyr busnes, swyddogion pleidiau gwleidyddol, cynrychiolwyr undebau llafur a chydraddoldeb. Fe'i cadeiriwyd gan Sophie Howe a chyhoeddwyd ei adroddiad 'At Ein Gwasanaeth?' ym mis Tachwedd 2008.
- 1.3 Roedd yr adroddiad yn cynnwys 35 o argymhellion, gan gynnwys rhai yn ymwneud â monitro cydraddoldeb cynghorwyr, ymgyrchoedd cyhoeddusrwydd, hyfforddiant a datblygiad i gynghorwyr, addysg wleidyddol i ysgolion, absenoldebau teuluol i aelodau etholedig a chydabyddiaeth ariannol.
- 1.4 Nid oeddynt i gyd wedi'u hanelu at Lywodraeth Cymru, roedd rhai wedi'u hanelu at lywodraeth leol ac roedd y rhain yn destun diweddariadau gan CLILC
- 1.5 Arweiniodd llawer o argymhellion y Panel Arbenigol at y materion polisi yr eir i'r afael a hwy drwy Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 ("Y Mesur").
- 1.6 Cyflwynwyd y Mesur hwn i'r Cynulliad Cenedlaethol er mwyn ymgorffori polisiâu a ddatblygwyd o sawl ffynhonnell yn y brif ddeddfwriaeth. Cyn 2009, roedd y rhain yn anodd mynd i'r afael a hwy oherwydd y diffyg yn y pwerau deddfwriaethol a roddwyd i'r Cynulliad.
- 1.7 Yn benodol, roedd Rhannau 1 a 2 wedi'u gwreiddio yn adroddiad y Panel Arbenigol. Roedd y mwyafrif o'r darpariaethau hyn yn unigryw i Gymru.
- 1.8 Roedd yn ofynnol dan y Mesur bod y 22 Prif Gynghorau yn darparu:

1. Arolwg o'r ymgeiswyr
2. Mynychu o bell
3. Adroddiadau Blynyddol
4. Amserlennu Cyfarfodydd y Cyngor
5. Hyfforddiant a Datblygiad
6. Gwasanaethau Democrataidd
7. Absenoldeb Teuluol

2. Y Sefyllfa Bresennol

- 2.1 Ym mis Mai 2013, cyhoeddodd Lesley Griffiths, Gweinidog Llywodraeth Leol a Busnes y Llywodraeth, y byddai yn sefydlu grŵp arbenigol i ystyried canlyniadau'r arolwg mewn manylder gan gymryd tystiolaeth gan grwpiau â diddordeb a sefydlu cynllun gweithredu i Lywodraeth Cymru a phleidiau gwleidyddol er mwyn sicrhau ein bod gyda'n gilydd yn gwneud y gorau i annog mwy o amrywiaeth mewn llywodraeth leol rhwng rŵan a 2017.
- 2.2 Yn ôl yr Athro Laura McAllister, Cadeirydd y Grŵp Arbenigol, mae gwaith y Grŵp Arbenigol ar Amrywiaeth mewn Llywodraeth Leol wedi cyd-redeg â gwaith y Comisiwn ar Lywodraethu a Darparu Gwasanaethau Cyhoeddus, wedi'i gadeirio gan Sir Paul Williams ("Comisiwn Williams"), ac ymddengys yn debygol y bydd ei argymhellion yn arwain at leihad yn y nifer o gynghorwyr a chynghorau yng Nghymru. Os digwydda hyn, bydd yn hanfodol bod yr argymhellion yn yr adroddiad hwn yn cael eu gweithredu er mwyn sicrhau bod gwella amrywiaeth yn ffactor bwysig fyddai'n dylanwadu ar ddewis ymgeiswyr i gynghorau newydd.
- 2.3 Atodir Adroddiad Grŵp Arbenigol Comisiwn Cynghorwyr Cymru - Ar Ôl Pwysu a Mesur: Sicrhau Democratiaeth Amrywiol mewn Llywodraeth Leol yng Nghymru yn Atodiad 1. Roedd y ddogfen yn rhoi sylw i bynciau megis sefydlu meiri a chabinet ieuencid, mentrau pleidiau gwleidyddol, mynd i'r afael â'r rhwystrau i gyfranogaeth ac ymarfer da wrth gyfarch amrywiaeth.

3. Adroddiad Blynyddol gan Bennaeth y Gwasanaethau Democrataidd ar ran y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd 2013/14

- 3.1 Yn yr Adroddiad Blynyddol i'r Cyngor Llawn gan Bennaeth y Gwasanaethau Democrataidd, cynigiodd Les Day rai awgrymiadau megis bod Cynghorwyr Gwynedd sy'n fenywod yn ffurfio Fforwm Merched ble y gllid edrych ar y posibilrwydd o gyflwyno grwpiau sy'n darparu cefnogaeth, rhwydweithio a chynnig mentora i gynghorwyr sy'n fenywod er mwyn annog mwy o ferched i sefyll fel darpar gynghorwyr.

- 3.2 Awgrymodd y Cynghorydd Day y dylid cychwyn ymgysylltu â phlant ysgol er mwyn dal eu dychymyg, ymweld ag ysgolion, o bosib sioe deithiol gan gynghorwyr i siarad â dosbarthiadau ysgolion cynradd ynglŷn â dadleuon ysgol ac annog tripiâu ysgol i ymweld â siambrau'r cyngor.
- 3.3 Ymgysylltu â **Blynyddoedd 12** ac 13 mewn ysgolion uwchradd gan ddefnyddio cynghorau ysgol sefydledig ac efallai gellid cyfethol aelodau ieuencid heb bleidlais ar y Pwyllgor Gwasanaethau Democratiaidd a'u cael hwy i ymgysylltu ac annog pobl ifanc. Hyrwyddo gwaith a rôl y cynghorwyr yn egnïol. Hyrwyddo gwaith a rol Aelodau Etholedig.
- 3.4 Awgrymodd y Cynghorydd Day y dylid siarad â grwpiau Mynediad ynghyd â'r Pencampwr Anabledau, y Cynghorydd Peter Read. Rhoi cyhoeddusrwydd i'r gydnabyddiaeth ariannol sydd ar gael i Ofalwyr.

4. Argymhellion

Sefydlu Is-grwp Democratiaeth o'r Pwyllgor Gwasanaethau Democratiaidd dan arweiniad y Cadeirydd, gyda'r aelodaeth i gynnwys y Pencampwyr a nodwyd er mwyn ystyried a datblygu rhaglen waith i'w chyflwyno i'r Pwyllgor.